

УДК 316.48:340.1

DOI <https://doi.org/10.32837/apfs.v0i35.1098>**І. П. Шевель**ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6387-2506>

кандидат соціологічних наук, доцент,

доцент кафедри міжнародних відносин

Київського національного університету культури і мистецтв

Д. С. ЛікарчукORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1603-7601>

кандидат політичних наук, доцент,

доцент кафедри міжнародних відносин

Київського національного університету культури і мистецтв

ВИВЧЕННЯ КОНФЛІКТУ ЯК НЕГАТИВНИЙ ЧИННИК СОЦІАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ: СОЦІОПОЛІТИЧНИЙ АНАЛІЗ

Постановка проблеми. На сьогоднішній день відбувається велика кількість суперечностей між різними суб'єктами на різних рівнях через вбачання різних потреб і інтересів до них. Як казав Г.Гегель, що саме суспільство повинно контролювати і регулювати появу конфлікту і лобювати інтереси свого народу [5].

Конфлікт призводить до соціальних змін, він може змінюватися в процесі проходження конфлікту, латентна фаза конфлікту переходить у відкриту, агресивну і навпаки, може залагоджуватися міжособистісний конфлікт на основі підґрунтя не співпадання інтересів, поглядів, стосовно позиції в державі чи особистісні інтереси до будь-якої ситуації.

Конфлікт в соціологічному значенні є частиною суспільного, повсякденного життя людини. Проблематика вивчення конфлікту відкриває широкий діапазон соціофілософського вивчення.

Як вважає сучасний український соціолог Є Головаха, що конфлікт повинен відбутися в суспільстві, тому що різниця в поглядах, інтересах, соціальних змінах виникає саме серед старими і новими владними особами (елітами) і ця позиція підкріплюється теорією Р.Дарендорфа, де він вважає, що настрої серед населення впливають на саме соціальне середовище [2, с. 32–50].

Будь-який конфлікт соціальний, етнічний, політичний виникає за допомогою факторів, які здійснюють свою генерацію на «що» чи «хто» корелює конфлікт в суспільстві. В поліетнічній українській державі конфлікт є основним джерелом і виникає на основі нерівностей і порівняння себе з іншими. Ця риса є основною в розвитку суспільства і в довірі до керівників, які очолюють нашу державу. Саме порівняння себе з іншими і призводить до конфлікту, збільшує дистанцію і вимагає сильного керівника чи господаря держави [7, с. 39–50].

Для підтвердження вищесказанного, за даними соціологічного моніторингу українського суспільства, який був проведений Інститутом соціології НАН України в 2020 році. Нижче наведені приклади таблиці, яка охарактеризовує стан до відношення конфліктності серед населення, в аналізі роботи влади в державі і захисту та забезпечення громадян. В таблиці показана динаміка процесу за три роки, де ми можемо спостерігати не великі зміни в цій позиції, а саме в 2020 році відбулося збільшення в показниках, 56% опитаних вказали, що вони згодні, що в державі повинен бути сильний керівник (див. рис. 1) [11, с. 466].

Дуже цікава позиція в порівнянні з сучасними даними у Т. Гоббса, він вважав, що людина сама по собі егоїстична і не хоче працювати, ледарство переважає її дух. Тому він вважав, що в суспільстві виникають конфлікти із-за незадоволення один одним і виникала «війна проти всіх», це він вдало описав в своїй роботі «Левіафан», 1651 року. Т. Гоббс вбачав врегулювання конфлікту між людьми застосування насильства в державі [1, с. 29–38].

Глобалізаційні соціальні зміни в світі ставлять людину в складні умови, в стресові ситуації буденного життя. Саме соціологія, політологія та філософія приділяє цьому значення. Вивчає мислення людини, потреби, інтереси, уявлення саме з боку соціальної взаємодії, яка може призвести до конфліктних ситуацій.

Г. Зіммель є засновником проблематики конфлікту, але конфлікт – це дефіцит суспільних ресурсів і людина вступаючи в конфлікт поповнює цей дефіцит ресурсів за допомогою виділення себе в масах, у владі, престижі, статусі, лідерстві, це вдало описували в своїх працях Аристотель, К. Марс, Г. Гегель, М. Вебер.

Аналіз станих джерел і публікацій. Вивчення проблематики конфліктів завжди буде актуальним напрямком наукових філософських, соціологіч-

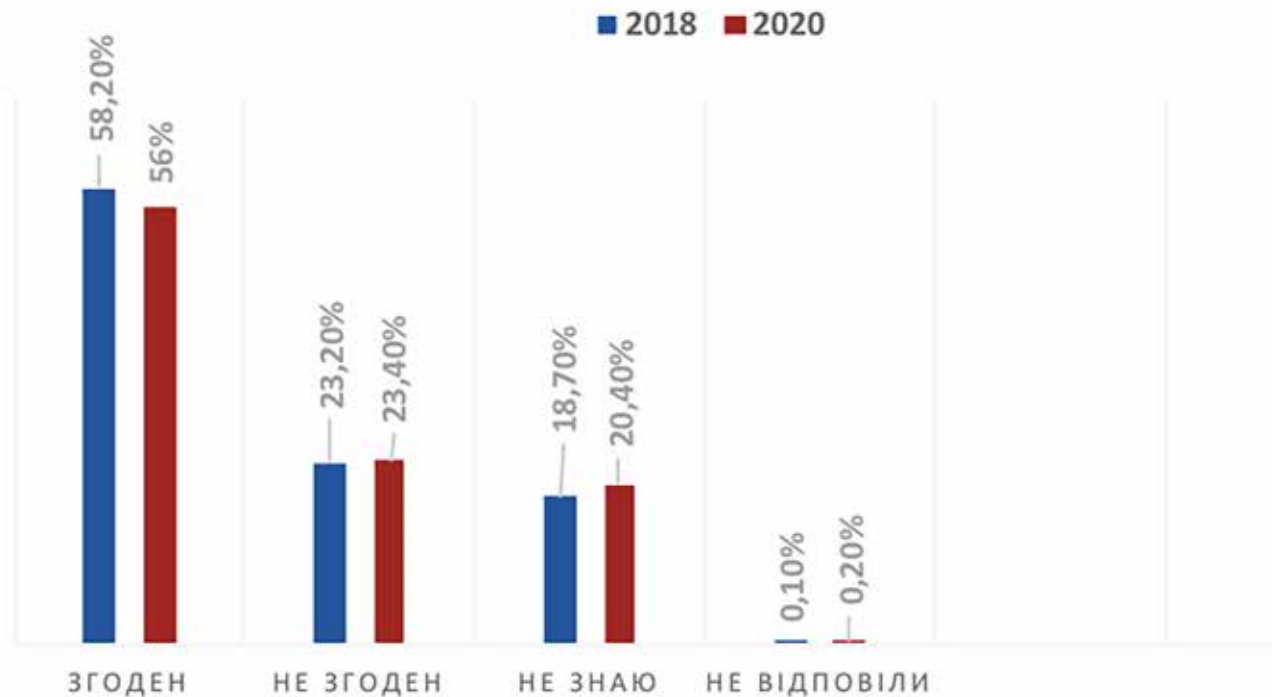

Рис. 1. Декілька сильних керівників можуть зробити для нашої країни більше, ніж усі закони та дискусії

них, політичних досліджень вченими в цих галузях. Сучасні вчення та дослідження про конфлікт та його світоглядні методологічні аспекти показані в роботах зарубіжних вчених, таких як К. Боулдінг, М. Вебер, Г. Зіммель, Л. Козер, Т. Парсонс, О. Коит, Р. Дарендорф, Р. Арон, Дж. Александер. Серед українських сучасних науковців в цій галузі вивчають та розглядають проблематику конфлікту, такі як І. Бекешкіна, Є. Головаха, А. Ручка, В. Танчер, І. Станкевич, М. Пірен, І. Шевель, Д. Лікарчук, А. Дацюк, М. Цюрупа та інші.

Мета статті розкриває аналіз конфлікту в соціальному векторі розуміння, як негативного впливу на суспільні відносини, дослідження, його природи та виявлення наукового значення.

Вклад основного матеріалу дослідження. Конфлікт спричиняє причину в соціальному просторі і призводить до їх змін на всіх рівнях соціальної реальності і не залежить від типу протікання конфлікту.

Як ми можемо побачити, що все бере початок у філософії, і вивчення поняття конфлікту не є винятком.

Соціополітичне пояснення поняття «конфлікту» веде через співвідношення до навколишнього світу, до об'єктивної та суб'єктивної взвешаності у соціумі, вивчає роль і місце конфлікту в житті суспільства, вбачає конфлікт в боротьбі як з позитивного так і з негативного боку, який розкривається як багатогранний та багатовимірний феномен соціального конфлікту. Вивчення проблематики конфлікту розкриває широкий діапазон для соціального дослідження [9, с. 95–104].

З вивченням соціального конфлікту ми можемо побачити, що конфлікт не завжди призводить до руйнівного стану і сутичка не завжди призводить до конфлікту, усвідомлюється протилежні інтереси і регулюється поведінка індивіда. Конфліктність це людське існування.

Коли в суспільстві відбуваються постійні соціальні зміни і виникають один за одним конфліктні ситуації, то людина не зможе зрозуміти правильно ситуацію в суспільстві і це призводить до хаотичної ситуації та поведінки супротиву у людини і вона може вибрати позицію спостерігати осторонь, для свого ж спокою. Це дуже добре показано в соціологічному моніторингу українського суспільства, який був проведений в 2020 році Інститутом соціології НАН України (див. рис. 2) [11, с. 465].

В таблиці показано, що певні ознаки зменшуються та збільшуються в залежності від позиції опитаних в суспільстві і їх відношенні до спірних, суперечливих ситуацій в суспільстві.

Станом на 2018 рік людина була більш в розгубленому і невизначеному стані стосовно проблем в державі, а уже в 2020 році ситуація трохи покращилася і це становить 42,5%, тобто населення держави може правильно реагувати на ситуації в країні.

Німецький філософ М. Шелер говорив, що в історії людського буття перемінливо поєднуються різноманітні властивості, які дуже важко взаємодіють між собою [13, с. 92–93].

В минулому столітті вчені досліджували конфлікт як нормальне соціальне явище, яке має

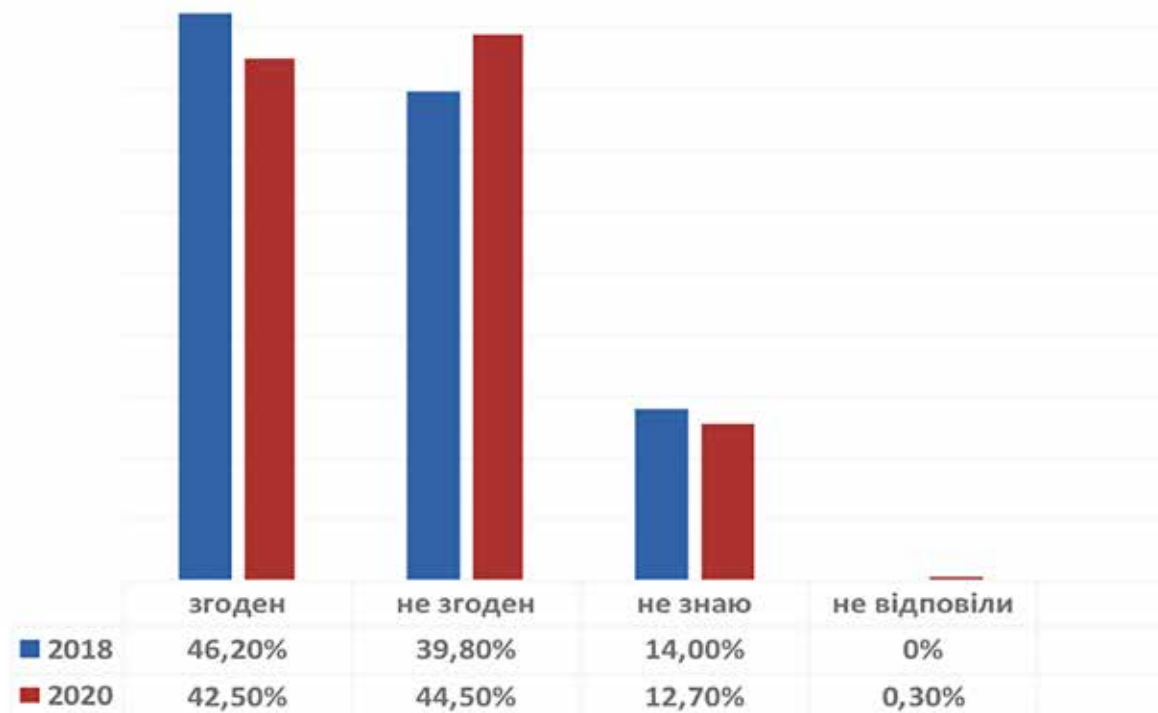

Рис. 2. Я часто не розумію, що до чого; почуваюся ніяково

низку соціальних факторів, які з легкістю породжують конфлікти і специфічні напрямки теорій конфлікту, до таких основоположників належать Т. Парсонс, М. Вебер, Г. Зіммель, Р. Дарендорф, Л. Козер.

Так, відомий соціолог Т. Парсонс вважав, що позиція конфліктності закладена в самій людині і її соціальному розвитку, де людина повинна виконувати певні норми та наслідувати цінності соціальної системи, які могли перерости у супротив, напруженість в соціальних відносинах [10, с. 529].

М. Вебер та Г. Зіммель вважали, що конфлікт є потребою в соціальному житті, тому що люди в суспільстві мають різні статуси, ролі і це породжує конфлікт [4].

Р. Дарендорф не бачить розвиток суспільства без конфліктів, він вважає, що коли не має конфліктів, то це є ненормальним явищем в суспільстві. Тому за Р. Дарендорфом, конфлікти треба врегулювати, а не вирішувати, конфлікт завжди є і буде в суспільстві [3, с. 142–147]. Р. Дарендорф, вважав, що природа конфлікту походить з сутності природи інтересу, де зароджується і сам конфлікт, і саме через природу конфлікту можна знайти шляхи його подолання [12, с. 105–108].

Л. Козер в своїй роботі «Функції соціального конфлікту» наділив конфлікт функціональними ролями і висунув теорію функціональності соціального конфлікту, як позитивна позиція в розвитку суспільства [6, с. 542–556]. Вороги, які виникають під час конфлікту за Л. Козером, нікуди не зникають, тому що суспільство постійно пере-

буває в конфліктному стані і з'являються нові актори на конфліктному поприщі. Так як конфлікт повинен виконувати позитивну функцію, то сам конфлікт створює нові правила, норми, поведінку, роль, позицію, потреби [12].

Висновки. Таким чином, феномен соціального конфлікту є постійним об'єктом вивчення в наукових дослідженнях, потрібно робити комплексний аналіз його вивчення в різних сферах буття і робити наукове обґрунтування вивчаємої конфліктної ситуації та її проблематики в цивілізаційному вимірі.

Соціальні суперечності, напруження, конфліктні ситуації притаманні кожному суспільству ще з античних часів і до наших днів. Протиріччя інтересів, потреб, поглядів, розуміння, ствлення до буття призводить до конфліктів і навантажує соціальну систему суспільства і людину в цілому.

В статті здійснений соціологічний аналіз, який показує про широту вивчення проблематики конфліктів в різні епохи часу.

Використання соціологічних досліджень допомагає глибше підійти до вивчення цієї тематики. На жаль в Україні не дуже розвинена ця галузь вивчення, але вона має велику перспективу з урахування подій, які відбуваються в нашій країні. Процеси, які трансформуються в сучасні конфлікти, науковці ставлять перед собою завдання дослідити ці соціальні конфлікти у різних стадіях прояву, треба розширювати сфери вивчення, які орієнтовані на зміну суспільного устрою, природи конфлікту, ролі конфлікту, управління соціальними конфліктами.

Отже, конфлікт це соціальна реальність, де соціо-антропологічний вимір може відбуватися в конфліктологічному дискурсі соціокультурного простору. Подальші дослідження повинні глибше вивчати соціальний конфлікт, як внутрішній стан людини і природи конфлікту в глобалізаційному просторі.

Література

1. Біляк Ю. В. Історичні аспекти виникнення конфлікту та еволюція поглядів. *Агросвіт*. 2017. № 13. С. 29–38.
2. Головаха Є., Паніна Н. Основні етапи і тенденції трансформації українського суспільства: від перебудови до «Помаранчевої революції». *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*, 2006. № 3. С. 32–50.
3. Дарендорф Р. Элементы теории социального конфликта. *Социс (Социологические исследования)*. 1994. № 5. С. 142–147.
4. Зіммель Г. Теорія конфліктного функціоналізму. М., 1993.
5. Кірюхін Д. І. Вступ до філософії релігії Гегеля. *Філософія як спекулятивна теологія*. К. : ПАРАПАН, 2009. 204 с.
6. Козер Л. Функции социального конфликта. *Американская социологическая мысль*. М., 1996. С. 542–556.
7. Лікарчук Н. В., Лікарчук Д. С., Шевель І. П. Основні аспекти етнічних конфліктів. *Міжнародні відносини: теоретично-практичні аспекти*. Вип. 7, 2021. С. 39–50. URL: <http://international-relations.knuim.edu.ua/issue/view/14098/7551>
8. Плеснер Х. Ступени органического и человек. Введение в философскую антропологию / пер. с нем. М. : МРОССПЭН, 2004. С. 118–125.
9. Пономарьова О. С. Онтологія конфлікту. *Проблеми та перспективи формування національної гационально-гуманітарної еліти*, 2013. Вип. 32–33 (36–37). С. 95–104.
10. Parsons. *Societies: Evolutionary and Comparative Perspectives*. Englewood Cliffs (NJ): Prentice Hall, 1966. P. 529.
11. Українське суспільство: моніторинг соціальних змін. Вип. 7(21) / головні редактори д.екоп.н. В. М. Ворона, д.соціол. н. М. О. Шульга. Київ : Інститут соціології НАН України, 2020. 547 с.
12. Шевель І. П. Соціальний конфлікт як феномен соціологічного пізнання. *Габітус*. 2018. Вип. 5 С. 105–108. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/habit_2018_5_21
13. Шелер М. Положение человека в космосе. *Проблема человека в западной философии* / пер., сост. и послесл. П. С. Гуревича ; общ. ред. Ю. Н. Попова. М. : Прогресс, 1998. С. 92–93.

Анотація

Шевель І. П., Лікарчук Д. С. Вивчення конфлікту, як негативний чинник соціальної взаємодії: соціополітичний аналіз. – Стаття.

У статті розкрито вивчення конфлікту за допомогою історичного, аналітичного, порівняльного, методологічного підходів та соціо-аналітичним аналізом вивчення. Досліджувалося використання прийнятих практик вивчення соціальних конфліктів, як елементу

соціальної реальності та вияву нового аналізу вивчення конфліктів з боку різних галузей науки в контексті соціополітичного прояву, його врегулювання в соціальній взаємодії. Теоретичний базис. Об'єктом дослідження є вивчення соціального конфлікту. Предметом дослідження є його соціальна взаємодія до суперечностей в суспільстві та соціополітичне пізнання і розуміння. Суспільне буття сучасної людини підкреслює її індивідуальність і набуває особливого значення як об'єкту пізнання. Конфлікт виникає в самій природі людини, серед потреб, інтересів, які людина потребує протягом всього свого життя. Показано тісний зв'язок взаємодії між соціальними, культурними, політичними та соціофілософськими аспектами конфліктної взаємодії та вирішення соціальних конфліктів. Полягає у вивченні соціального конфлікту яка стає більш актуальним в період кризових ситуацій в суспільстві та світі. Соціологічне знання торкається глобального масштабу вивчення цього поняття різними вченими, як соціологами, політологами, психологами та філософами. Конфлікти інтересів визначають буття інших конфліктів. Конфлікт інтересів призводить до соціального хаосу і для його вирішення треба специфічні способи його подолання, все це створює системний підхід до вивчення конфлікту та розробки технології переговорного процесу за допомогою посередника та його конструктивною поведінкою в конфліктній поведінці.

Наукова новизна в тому, що в статті історико-аналітично досліджено природу конфлікту з боку суперечностей та соціальної напруги людини в суспільній сфері і також увага приділяється вивченню двох напрямків цієї проблематики – соціополітичні та соціо – аналітичної позиції. Висновки. Результатом даного дослідження є історично-порівняльний аналіз підходів та теорій до вивчення поняття конфлікту різними вченими.

Ключові слова: соціальний конфлікт, конфліктна взаємодія, соціополітичний аналіз конфлікту, цінності, соціальна реальність конфлікту.

Summary

Shevel I. P., Likarchuk D. S. Study of conflict as a negative factor of social interaction: sociopolitical analysis. – Article.

The article reveals the study of conflict using historical, analytical, comparative, methodological approaches and socio-analytical analysis of the study. The use of accepted practices of studying social conflicts as an element of social reality and the manifestation of a new analysis of the study of conflicts by different branches of science in the context of socio-political manifestation, its settlement in social interaction was studied. Theoretical basis. The object of research is the study of social conflict. The subject of research is its social interaction to the contradictions in society and socio-political knowledge and understanding. The social existence of modern man emphasizes his individuality and acquires special significance as an object of knowledge. Conflict arises in the very nature of man, among the needs, interests that man needs throughout his life. The close connection between the social, cultural, political and socio-philosophical aspects of conflict interaction and the resolution of social conflicts is shown.

It is the study of social conflict, which becomes more relevant in times of crisis in society and the world. Sociological knowledge affects the global scale of the study of this concept by various scientists such as sociologists, political scientists, psychologists and philosophers. Conflicts of interest determine the existence of other conflicts. Conflict of interest leads to social chaos and requires specific ways to overcome it, all this creates a systematic approach to the study of conflict and the development of technology negotiation with the mediator and his constructive behavior in conflict behavior.

The scientific novelty is that the article historically and analytically examines the nature of conflict from the contradictions and social tensions in the social sphere and also focuses on the study of two areas of this issue – socio-political and socio-analytical position. Conclusions. The result of this study is a historical and comparative analysis of approaches and theories to the study of the concept of conflict by different scholars.

Key words: social conflict, conflict interaction, sociopolitical analysis of conflict, values, social reality of conflict.